

ЖИВКО БУРКОВИЋ (Никшић)

ЊЕГОШЕВ ОДНОС ПРЕМА ВУКОВУ ДЈЕЛУ „ЦРНА ГОРА И ЦРНОГОРЦИ“

И Вук и Његош, дружећи се у Бечу на преласку из 1836. у 37. годину, с нестрпљењем су очекивали излазак из штампе Вукова дјела „Montenegro und die Montenegriner“ („Црна Гора и Црногорци“), увјерени да ће оно покренути учмалу европску јавност на праведнији и истинитији третман црногорских борби за слободу и признавање легитимних права de facto независној Црној Гори.¹ Поред овог заједничког циља, Вуку се журило и из посебног разлога, тј. да што прије добије пристојан хонорар и тако, бар дјелимично, ублажи породичне материјалне невоље, које су биле тих година изразите.

Преводилац овог дјела на њемачки језик Виљем Хопа, бечки новинар и агент српске владе, и једини посредник између Вука и издавача, такође је био живо заинтересован за излазак из штампе овог дјела, јер је уговорио да се оно појави до краја децембра 1836, а најдаље у јануару 1837. године. На Хопа је снажно дјеловао и Његош, кад га је Вук с њим упознао, па је и то био мотив више да Његошу, док је још у Бечу, лично уручи дјело које су он и Вук заједнички припремили за штампу.

Штутгартски издавач Георг фон Кота, схватајући значај Вукова дјела (јер су два поглавља, која су објављена у листу „Ausland“, наишла на веома повољан пријем) ријешо је да Вукову „скицу о животу и обичајима Црногораца“ штампа у посебној

---

¹ На путу за Петроград, Његош је допутовао у Беч у првој половини децембра 1836. године и ту остао до 19. фебруара 1837, када је, последице низа перипетија, отпутовао за Петроград. Тек при крају јула те године вратио се из Петрограда у Беч и убрзо, у друштву са руским потпуковником Јаковом Озерецковским, продужио пут за Црну Гору.

књизи и да, наравно, у духу њемачке пословности и тачности, одржи обећање дато Хопеу и у исто вријеме исплати Вуку уговорени хонорар.

Појава Вукове књиге добро би дошла у склопу активности које је тада Његош предузимао на признавању црногорске независности. Наиме, боравећи у Бечу, Његош је настојао да код званичних представника аустријске и руске владе створи услове за разграничење Црне Горе, не само с Аустријом већ и с Турском, и тако обезбиједи Црној Гори статус независне државе. У том смислу посјећује руског кнеза Горчакова, аустријског државног секретара Метерниха, коме посвећује оду; жели да путује за Петроград у посјету руском цару Николи I, али пошто му је то у први мах оспорено, тражи од аустријске владе да му изда пасош за Париз. На такве Његошеве активности с подозрењем и негодовањем је гледао турски амбасадор у Бечу Ферик Ахмед-паша, а аустријска полиција, преко свог агента Фридриха Орешковића, који се представљао Његошу као велики његов пријатељ, пратио је сваки Његошев покрет и биљежио сваку његову изговорену ријеч.²

Наравно, Његош није чекао скрштених руку док се уклоне препреке које су му прављене око издавања пасоша, било за Петроград, било за Париз, већ је успостављао низ контаката са одређеним личностима које би му могле бити од користи у његовим плановима за даљи развој Црне Горе и обезбјеђење њезиног легитимитета у европским званичним круговима.

Његов боравак и кретање у Бечу прате и аустријске новине. И упркос зазирању званичника од његових слободарских идеја и замисли, аустријске новине тих мјесеци доносе ласкаве оцјене о Његошу и Црној Гори. То су примијетили и Вукови пријатељи. Тако, вуковарски трговац Адам Драгосављевић пише Вуку на почетку фебруара 1837, између осталог, и ово: „Радо сам неки дан читао у општим новинама да је Владика црногорски ту: без сумње је с нама. Исте новине лепо о њему говоре. Фала богу, кад се и та Частца Нашинства с Европом по мало помеша, те ји сад не држе више дивљацима“.³

Сасвим је извјесно да је Његош преко Вука и Хопеа био упознат са дијеловима Вукове књиге, који су излазили у „Ausland-u“, а то су поглавља „Земља“ (изашло 30. октобра 1836) и „Преглед историје“ (изашло 29. и 30. јануара 1837), која у структури Вукове књиге заузимају прво и треће мјесто. Постоји вјероватноћа да су приређивачи упознали Његоша и са основном садржином других поглавља, или да је Његош чак читао рукопис Вукова дјела из којег је настала верзија њемачког издања. Оно што је неоспорно, то је да је поменуто прилоге у „Ausland-u“ Његош де-

² Јевто М. Миловић: Његош у Бечу 1836. и почетком 1837. године, Петар II Петровић Његош у свом времену, ЦАНУ, Титоград, 1985, стр. 202-241.

³ Вукова преписка, VI, Београд, 1912, стр. 291.

таљно упознао, јер је инсистирао да се у поглављу „Преглед историје“, у реченици која почиње: „Како ова независност није призната никаквијем уговором о миру с Портом“, умјесто израза „већ је стварно сама од себе постала, то су Турци и даље полагали право на Црну Гору“, дода нови, дужи текст у којем се дословце цитира наводни ферман султана Селима из 1799. године, а којима се *de jure* признаје црногорска независност од стране Турске.⁴

Чим га је Хопе записао, по Његошеву диктату и уз Вукову помоћ, чланак је упућен издавачу фон Коту 31. јануара 1837, када се коначно сазнало да издавач не може испоручити књигу до уговореног датума. Међутим, чланак ипак није ушао у структуру Вукове књиге, већ га је издавач објавио у Општим новинама (»Allgemeine Zeitung«) у броју од 7. фебруара 1837, док се Његош, дакле, још налазио у Бечу.

Његош је из Беча отпутовао за Петроград 19. фебруара, а 20. фебруара у »Allgemeine Zeitung-у« појавио се оштар и полемичан чланак бечког оријенталисте и дворског савјетника Јозефа Хамера Пургштала у којем се оспорава постојање наведеног фермана султана Селима о признавању независности Црној Гори. Уз то, бечка је полиција позвала због тога чланка на саслушање Вилгема Хопеа, а преко руског вицеконзула у Дубровнику Јеремија Гагића, из Беча је провјеравано да ли стварно на Цетињу постоји такав ферман. И издавач новина био је погођен овим и још неким чланком, који му је доставио Хопе, па му је оштро замјерио као сараднику на таквим прилозима сумњивог поријекла и нетачних података, али му је Хопе одговорио да он не може да сумња у податке које је дао владика црногорски, те да се нада да ће владика по повратку из Петрограда достојно одговорити критичарима поменутог чланка.⁵

Вукова је књига напокон изишла из штампе средином марта 1837. године, и то анонимно, мада је издавач у рекламној најави књиге назначио да је то дјело Вука Караџића. Штампана је у 1.000 примјерака и убрзо распродата. Одмах је издавач помишљао на друго издање, али због низа околности, у које нећемо улазити, до њега није дошло. Књига је изванредно примљена и од Вукових пријатеља и познаника и од заинтересоване научне и политичке јавности. Похвале су стигле од Ј. Копитара, Ј. Гагића, Ф. Посарта, Ј. Колара, П. Шафарика, И. Томичека, Х. Штиглица, В. Ебела и др.

Онај исти историчар, који је написао поменути критички чланак о признавању независности Црној Гори од стране Турске, Јозеф Хамер Пургштал, врло позитивно је оцијенио Вуково дје-

⁴ Превод овог чланка налази се у цитираном тексту Јевта М. Миловића.

⁵ Миљан Мајошевић: Вук Караџић, Vilhelm Hope i Allgemeine Zeitung, Вуков зборник, САНУ, посебна издања, књ. CD, Београд, 1966. стр. 603.

ло, а то је у ствари Вуку било признање од бечке званичне политике. Истина, Пургштал је и овдје споменуо да књига не садржи ништа од онога што је у »Allgemeine Zeitung-и« писано о црногорској независности од Турске. У писму Вуку, и Јеремије Гагић похвалио је ово дјело дајући само неколике ситније замјерке, али и неке проблематичне оцјене о Његошу као човјеку и владару.⁶

Рус Јегор Н. Коваљевски, који је 1838. провео четири мјесеца у Црној Гори, замјерио је Вуку што није више хвалио Црногорце, али није дао ниједну конкретну примједбу на Вуков текст.⁷

Укратко, према реаговањима у европској јавности, Вуково дјело имало је снажан одјек и побудило вишеструко интересовање за Црну Гору и Црногорце. Вук и његов сарадник Хопе могли су бити заиста задовољни због уложена труда, јер је њихов реноме у очима те јавности порастао, посебно Вуков.

Међутим, Вуку је било много стало да сазна какав ће утисак оставити његово дјело међу онима о којима је написано, а посебно шта лично Његош и његови сарадници мисле о томе дјелу. Јер, видјели смо да Његош приликом боравка у Бечу није имао среће да заједно с Вуком и Хопеом упозна детаљно књигу.

Књигу је добио тек по повратку из Петрограда, али се кратко задржао у Бечу, па је, вјероватно, оставио да се, по доласку на Цетиње, посредством свог секретара Милаковића, који је добро владао њемачким језиком, детаљније упозна са њезином садржином.

Прву вијест о Његошеву незадовољству Вуковом књигом јавио је Вуку 18. септембра 1837. из Пеште Јан Колар, али не наводећи извор вијести. Колар је, уз то, упозорио Вука да га приговори изваннаучне мотивације не смију, како каже, „завести да истину пишете“.⁸

Вук је изненађен и забринут. Желио је да што прије дозна шта је по сриједи — или неко сије раздор и мути искрене и пријатељске односе и сарадњу између Његоша и њега или је Његош заиста неке садржаје у књизи протумачио тако да ће штетно утицати на углед и даљу успјешну борбу и напредак Црне Горе и црногорског народа. Одмах је написао писмо Фридриху Орешковићу да га обавијести о Његошеву ставу, јер му је било познато да је Орешковић члан аустријске комисије за разграничење с Црном Гором. Орешковић, иако потајни непријатељ и Његоша и Вука, потрудио се, из личне обазривости и префињеног лукав-

⁶ Гагић каже: „А о садашњем Владики говори се да није за владикау створен него за доброг гранатира, и говори се као о младом, дрзновеном, безконом и читањем развратних књига иштењеном човјеку и за то опасном и за се и за Црногорце! Ово нека је sub rosa“ (Преписка, III, 46).

⁷ Сабрана дела Вука Караџића, књ. XVIII, Београд, 1972, стр. 628.

⁸ Преписка, књ. V, стр. 513.

ства, да истинито пренесе Његошево мишљење, које му је саопштио о Вуковој књизи.

Из писма од 8/20. новембра 1837, он, између осталог, пише Вуку: „Био сам двапут с нашим Владиком, једном у Стањевићу, а други пут у манастиру под Маином; колико сам могао разумети, једна ствар, која му у Вашој књижици није била по вољи, јест Ваше описање сенаторске куће, у којој кажете да на једна врата сенатори, а на друга магарад улазе. Али он то на Вас ништа не мрзи, и мене је више пута увјеравао, да Вас како и прво него што сте оно писали, он љуби и поштује и заврх тога он ме је молио да Вас у писму моме од његове стране много поздравим“.⁹

Да је Његош, у овом смислу како пише Орешковић Вуку, непромијењено цијенио Вука и његов научни и књижевни рад, значајно је и мишљење др-а Хајнриха Штиглица, који је посјетио Црну Гору 1839. и записао неке Његошеве оцјене о дјелима Леполда Ранкеа и Вука Караџића. Наиме, Штиглиц за Његоша каже и ово: „Највише је хвалио оно што је Ранке написао ту и тамо са непристрасним погледом историчара, и са врло мало изузетака, одао је признање списима Вука Караџића, који свакако никад није намјерно одустајао од најстроже истине“.¹⁰

Између Вука и Његоша нема сачуване преписке од 1837. до 1845. године, нити других посредних података о Његошевим оцјенама Вукове књиге, те су изјаве Колора, Орешковића и Штиглица једини познати извори о Његошевим критичким опаскама на Вукову књигу. Ови извори упућују на слиједеће Његошеве оцјене и ставове:

- а) да се Вуковом дјелу могу дати одређене замјерке,
- б) да се Вук, и поред тога, ипак, придржавао „најстроже истине“,
- ц) да због одређених примједби на ово дјело не могу ни најмање доћи у питање њихово чврсто пријатељство и сарадња.

Размотримо поближе и детаљније овако извучене Његошеве ставове. Пођимо од већ идентификоване замјерке о сенаторској кући. Да ли је ово једина суштинска примједба или ју је Његош навео као изразит примјер Вукове непримјерности у опису стања у Црној Гори с обзиром на смишљену намјену књиге и историјски тренутак у којем се Црна Гора у том моменту налазила? Видјели смо да је Његош свим силама хтио да у Вуков јединствено конципиран текст угура чланак о турском признавању црногорске независности, али безуспјешно.

Његошева цјелокупна спољна и унутрашња активност тих година била је усмјерена на утемељивање црногорске државности и укључивање Црне Горе у независне и слободне државе. Млад

⁹ Преписке, књ. VII, стр. 480—481.

¹⁰ Савременици о Његошу, приредили др Видо Латковић и др Никола Банашевић, Београд, 1951, стр. 75.

и слободоуман, храбар и предузимљив, Његош се служио свим расположивим средствима да превлада тешки удес свога народа. Вукову књигу сматрао је као значајан и утицајан чинилац на оријентацију европског јавног мњења у смислу инаугурације његових политичких планова и идеја.

Када је добио Вукову књигу, зар му се могао допасти њезин поднаслов „Прилог проучавању европске Турске и српског народа“¹¹; или оваква констатација о управи коју је Његош почео нашироко да успоставља: „У Црној Гори има трагова свијех облика управе, па опет је ово у Европи можда једино друштво људи које нема никаквог правитељства у правом смислу те ријечи“; или констатације о титулама главара са ироничним призвуком: „Али сва ова звања, која лијепо звуче, у Црној Гори су просте титуле и ништа више“; или песимистичка оцјена о изгледима на успјех Његошевих мјера на сређивању унутрашњег стања и заснивања државности: „Важно је питање да ли ће се ови први почеци преображаја одржати и учврстити, или ће се можда све мало по мало вратити у старо стање. Ја мислим да ће прије бити ово друго. Друкчије би било кад би Владика поред своје патриотске ревности имао и новчанијех средстава. Тада би се могло надати бољем успјеху. Али уштећевина његова претходника готово је сасвим потрошена на издатке новог уређења, а Црногорац не само што ништа неће да ради док му се не плати, него на сваки преображај криво гледа, и о данку неће ништа да зна, те према томе не може се ништа друго очекивати, већ да ова сјенка преображаја опет изчезне“; или овако непропагандистичко и уопштено изједначавање црногорских и турских борби: „Како, као што је речено, црногорска слобода и независност од Порте и није призната нити каквим уговором обезбијеђена, већ се онако сама од себе држи, то су Црногорци с пограничнијем Турцима стално у рату. Овај се сусједски рат истина не води ради каква освајања с једне или с друге стране, већ једино ради убијања и пљачкања“?

Све ове, и још неке констатације и закључци, не само о политичкој него и етнографско-социолошкој структури црногорског друштва, иако суштински одражавају дато стање, нијесу могли бити усклађени са Његошевим концепцијама као владара и најодговорније личности за успјех предузетих и планираних мјера и активности. Умањивање звања представника нове власти сматрајући их само титуларним, те сувише реалистички опис зграде у којој ради Црногорски сенат, сигурно није могао задовољити ни Владикау ни сенаторе иако је Вук до краја истинито приказао интеријер те кућице.¹² Очигледно, Његош Вукову књигу

¹¹ Сви цитати из Вукове књиге узети су из „Сабраних дела Вука Караџића“, књ. XVIII, Београд, 1972, стр. 634—685.

¹² Др Бнозалето, члан пратње саксонског краља Фридриха Августа, који је 31. маја и 1. јуна 1838. посјетио Цетиње, дао је готово истовјетан

није могао у цјелини усвојити, примити к срцу, с обзиром на њезину нарочито недовољно фундирану пропагандну димензију, помоћу које је требало представити црногорске прилике у перспективи развоја каква је Његош желио да оствари.

Међутим, Његош је био тако широк и виспрен дух да превалада тренутне љутње и да друге позитивне димензије Вукове књиге — научну заснованост, аналитичност, прецизност, јасност и занимљивост у изразу — јасно уочи и реално сагледа. Уосталом, Вук је у уводу недвосмислено указао на концепцију своје књиге и тога се досљедно, из поглавља у поглавље, држао. Он тај свој кратки увод овако закључује: „Наша је при овом тежња да описујемо просто, јасно и истинито, без сваког романтичног кићења”.

Дакле, ма колико настојао да помогне Црној Гори и младом владару у даљим напорима ка напретку и потпуној и трајној слободи црногорског народа, Вук није могао као научник рационалног емпиријског духа, а без његошевског визионарства, и као поуздан синтетичар етнографско-историјских и језичких прилика и стања, да одступи од својих принципа, јер не би био Вук и не би био прихваћен од европске научне јавности као што је био прихваћен. Његош је то тако и схватио, па, и поред уочених појединости које му се нијесу допале, није нигдје записао ни јавно реаговао да се не слаже са Вуковом књигом и Вуковим научним радом, што је, уосталом, потврда Његошеве величине.

Приче да је вицепрезидент Сената Борбије Петровић пријетио Вуку и да се Вук због тога прибојавао да дође у Црну Гору, нијесу доказане, а ако је таквих прича и било, оне су долазиле из табора Вукових противника, којима је припадао и Милорад Медаковић; он је први лансирао, 1882, анегдоту о томе.¹³ Видјели смо, и из опозиције према Његошу су долазила злурода казивања, о којима је Ј. Гагић у повјерењу писао Вуку.

Да су то биле само исконструисане и убациване приче и да није био такав однос ни Његоша и његових сарадника према Вуку, најбоља је потврда писмо Његошева секретара Димитрија Милаковића Вуку од 23. децембра 1838, у којему стоји: „Ја сам за Вас пољубио господара; он Вас пријатељски поздравља, а исто тако и г. Борбије. Кад предате у књигопечатњу Ваш рукопис о Црној Гори (мисли се на Вукову књигу „Црна Гора и Бока Которска” — Ж. Б.) изволите јавити ми, па да Вам пошаљем неколико пренумераната”.¹⁴ Значи, годину дана по изласку Вукове књиге на њемачком, званично Цетиње потпуно нормално и пријатељски кореспондира с Вуком и чак му се нуде претплатници за исту ту књигу, која сад треба да се појави на нашем језику.

опис сенаторске куће као и Вук. (Р. Драгићевић: Чланци о Његошу, Народна књига, Цетиње, 1949, стр. 132—133).

¹³ Милорад Медаковић: П. П. Његош послједњи владајући владика црногорски, Нови Сад, 1882, стр. 127.

¹⁴ Преписка, V, стр. 50.

Вуково дјело „Montenegro und die Montenegriner” преведено је на наш језик са зачуђујућим закашњењем од 85 година након његове првобитне појаве (издала га је СКЗ 1922). Преводилац је био Љубомир Стојановић, велики познавалац Вукова живота и дјела. Од појаве дјела на нашем језику, па до данашњих дана, изречена су различита мишљења о његовом одјеку у Црној Гори и његовом утицају на укупне односе Његоша и званичног Цетиња према Вуку. Правили су се доста једнострано и неаргументовани закључци и тврдње.

Љ. Стојановић извео је доста неуверљив закључак: да је Вук одуговлачио издавање свога дјела на наш језик „или да се не замјери Владици и Црногорцима или што се предомислио да није за сада zgodно било голу истину о Црној Гори и Црногорцима показати и Србима”.¹⁵ Стојановић при том није узео у обзир да је Вук прикупљао пренумеранте за ову књигу све до 1841. године, а и касније се носио мишљу да је штампа. Изненађује и Павле Поповић када олако прихвата Медаковићево причање о томе да да је Б. Петровић утјерао Вуку страх због описа сенаторске куће.¹⁶ Најдаље је у таквим произвољним и неодмјереним тврдњама отишао Душан Вуксан када је написао да је Вук унио у своју књигу „неке незобичне ствари” само због тога „да се освети владици, што му није хтио о свом трошку штампати Нови завјет”, и да је из истог разлога дошло до седмогодишње паузе у њиховој међусобној преписци.¹⁷ Недоказане су тврдње Риста Драгићевића и Васе Чубриловића да је Вукова књига била узрок што је Његош убрзано приступио изградњи „Биљарде”.¹⁸

Овакве је оцјене и тврдње убједљиво оповргао Никола Банашевић у раду „Његошев однос према Вуку и његовом правопису”;¹⁹ мада му нијесу била доступна накнадна истраживања у којима је потпуније расвијетљена генеза настанка Вукова дјела и, сљедствено томе, однос Његоша према томе дјелу.

Наиме, и поред свих заблуда и стрампутица, које су се испољиле у третирању овог проблема, наша наука, у новије доба, успијева да га сведе на праву мјеру, и да, у контексту свих расположивих аргумената и околности, дође до реалног и прихватљивог разјашњавања и разрјешавања. Истраживања и анализе Г. Добрашиновића, Ј. Миловића, М. Мојашевића и других, имплицитно

¹⁵ Љуб. Стојановић: Живот и рад Вука Стеф. Караџића, Београд, 1924, стр. 449.

¹⁶ Павле Поповић: Вукова „Црна Гора”, Из књижевности, III, Београд, 1926, стр. 78.

¹⁷ Душан Вуксан: В. С. Караџић и владика Раде, Записи, 1937, Цетиње, стр. 265—275.

¹⁸ Ристо Драгићевић: Његошева „Биљарда”, Чланци о Његошу, Цетиње, 1949, стр. 135; Васо Чубриловић: Предговор дјелу „Црна Гора и Бока Которска”, Београд, 1953, стр. 12.

¹⁹ Н. Банашевић: Његошев однос према Вуку и његовом правопису, ПКЈИФ, Београд, књ. XX, св. 1—2, 1954, стр. 29—48.

или експлицитно упућују на становиште: Вуково дјело о Црној Гори није могло помутити једном успостављене чврсте сарадничке и пријатељске односе и везе између Вука и Његоша, нити је оно било узрок повременим и краткотрајним неспоразумима између њих.

Напротив, садржина овог Вукова дјела Његоша је из заноса и пројекција могла вратити ка суровој стварности, још јаче га утврђујући у увјерењу да се та стварност мора реалније процјењивати и мијењати набоље. Али је и пропагандни карактер књиге, с којим Његош није био сасвим задовољан, имао одређен утицај и успјех. Научници, писци, радозналци, па и политичари, сада су чешћи гости у Црној Гори. Многима од њих Вукова је књига служила као водич и оријентир за успостављање личног односа и сређивање утисака о овој занимљивој земљи. О Црној Гори сада се више пише и говори у релацијама у којима ју је Вук видио и описао. Наравно, у протоку времена, пропагандна димензија књиге је морала отпасти, као што су морали бити кориговани и одбачени неки ставови и закључци с гледишта науке. Остало је трајно да живи оно чему је Вук и тежио — да буде „просто, јасно и истинито“ свједочанство о Црној Гори и Црногорцима тога времена. Јер, и поред свих недостатака, који јој се могу из данашње перспективе или ретроспективе дати, она остаје нешто најбоље што се у овом жанру до тада написало о Црној Гори.

Због свега тога, ирелевантно је мјерити укупне односе, као и повремене чарке, којих је морало бити у њиховој међусобној живој активности, одређеним импликацијама које је ова књига тада изазвала. Све оно што су Његош и Вук у међусобној сарадњи урадили за добробит наших народа и за напредак њихове књижевности, језика и културе, толико је велико и значајно да, наспрам тога, питања повремених мањих неспоразума и пролазних љутњи, постају маргинална, а њихов негативни утицај безначајан.

Односи између Вука и Његоша управо су подстицајан примјер како људи, кад се нађу на истуреним задацима епохе, својим талентом и упорношћу, и удруженим снагама, успијевају да те задатке рјешавају и ријеше, упркос силним препрекама које им стоје на путу.

Ово Вуково дјело чит је примјер такве сарадње и успјеха. Јер, без Његошеве свесрдне помоћи можда овог дјела не би ни било, али ни без Вукова стваралачког духа и опромних напора које је у ово дјело уложио сигурно не бисмо имали мање-више истиниту слику о себи самима, какви смо били и морали бити у једном тешком периоду наше историје. Срећним спојем тих двију околности и настало је ово, обимом мало али садржином и начином обраде велико и трајно дјело, којим смо за корак постали ближи Европи и Европа нама.

Živko DJURKOVIĆ

NJEGOŠ'S VIEW OF VUK'S STUDY »MONTENEGRO AND THE
MONTENEGRINS«

S u m m a r y

»Montenegro and the Montenegrins«, a remarkable ethnological, sociological and historical study by Vuk Karadžić, deals with the circumstances in the first half of the 19th century, when in Montenegro efforts were made to organize the life of the country, despite constant threats by the Turks.

The book, which was written in German and published in 1837, aroused widespread interest in European political and scholarly circles as very little was known until then about the country and its people. Lively interest was also shown by the Montenegrin government officials, especially by the prince bishop Petar II Petrović Njegoš.

Njegoš and Vuk had already met in Vienna and Cetinje and had become good friends. The publication of the monograph about Montenegro provided an opportunity for them to strengthen their friendship. After some time, however, there were rumours that Njegoš was displeased with the description of the current life in Montenegro, especially of the new authorities set up by him. Vuk was then indirectly informed that Njegoš appreciated his scholarly efforts and that despite certain reserves regarding the book, their further cooperation and their mutual respect would not suffer.

It is well known that there had been differences and disagreements between Vuk and Njegoš here and there, and the book under consideration has been quoted as a cause of tension. In our study an attempt has been made to reexamine the issue in the light of our present knowledge reducing the dispute to its proper proportions and pointing to some of Njegoš's views which must in a way have been opposed to Vuk's ideas expounded in the book, but could not mar close relations and the cooperation of the two great figures in our history.